

Universitatea „Ștefan cel Mare” din Suceava
Facultatea de Științe ale Educației
Departamentul de Specialitate cu Profil Psihopedagogic

FUNDAMENTELE PEDAGOGIEI
TEORIA ȘI METODOLOGIA CURRICULUMULUI
(PEDAGOGIE I)

- suport de curs -

Lector univ. dr.
Corina Gheorghiu

UNITATEA DE CURS NR. 1 - Definirea și analiza conceptului de educație

1. Educația –obiect de studiu al pedagogiei

- **Etimologie:** limba latină:

✓ **educō- educare** - a alimenta, a îngriji, a crește;

✓ **educō- educere** – a duce, a conduce către;

- *Repere definitorii* ale educației:

a) Educația este un demers *aplicabil doar la specia umană*.

b) Educația se realizează în perspectiva unui *ideal de personalitate umană*, în acord cu *repere culturale și istorice* bine determinate.

c) Educația nu este o etapă limitată la o anumită vârstă ci se prelungește *pe parcursul întregii vieți* a unui individ.

- Pot fi identificate câteva *perspective de înțelegere* a educației:

➤ Educația ca **proces** (acțiunea de transformare în sens pozitiv și pe termen lung a ființei umane, în perspectiva unor *finalități* explicit formulate);

➤ Educația ca **acțiune de conducere** (dirijarea evoluției individului spre stadiul de *persoană formată, autonomă și responsabilă*);

➤ Educația ca **acțiune socială** (Activitatea planificată se desfășoară pe baza unui *proiect social*, care comportă un model de personalitate.)

➤ Educația ca **interrelație umană**;

➤ Educația ca **ansamblu de influențe** – din medii informale.

- Variante de *definiții* date educației:

„Educația este activitatea de disciplinare, cultivare, civilizare și moralizare a omului, iar scopul educației este de a dezvolta în individ toată perfecțiunea de care este susceptibil”. (**I. Kant**)

„A educa înseamnă a porni de la ceea ce este, cu scopul de a conduce spre ceea ce e mai bine.”(**A. Ferriere**)

„Educația este *activitatea psihosocială* care are ca funcție de bază *formarea-dezvoltarea permanentă a personalității* în vederea *integrării sale sociale*, orientată valoric conform *finalităților* asumate, realizate la nivelul *corelației* dintre *educator și educat*, prin *conținuturi* și forme generale, într-un context deschis.”(**S. Cristea**)

2. Fundamente ale educației

Fundamentele educației sunt marcate de o serie de determinări specifice și nespecifice ce exercită influențe asupra procesului educațional (C. Cucos, 2002).

- **Fundamente biopsihice**
 - Acțiunea educațională se adresează unor beneficiari care sunt ființe biopsihice.
 - Ereditatea este constituită din totalitatea dispozițiilor potențiale cu care ființa vine pe lume.
 - Zestrea ereditară a subiectului trebuie cunoscută, activată, maximizată în diferite circumstanțe educaționale.
- **Fundamente socioculturale**
 - Educația se desfășoară în anumite condiții socioculturale.
 - Educația depinde de specificitatea unui areal social, de experiențele culturale ale unei comunități, de gradul de cultură și civilizație al unei epoci.
 - *Mediul sociocultural* se referă la toate determinările de ordin comunitar (tipuri de relații interumane, forme de organizare, de realizare a activităților materiale, de producere a elementelor spirituale) ce au un impact direct asupra proceselor educaționale.
- **Fundamente istorice**
 - Educația are în vedere transmiterea unor valori culturale moștenite.
 - Concepția despre educație a evoluat de la o epocă istorică la alta, ideile s-au adunat, s-au intersectat, s-au completat reciproc.
 - Educația este o acțiune de reproducție culturală, de rememorare, reîntipărire și de perpetuare a valorilor umanității.
- **Fundamente filosofice**
 - Fiecare proiect de schimbare, transformare a învățământului corespunde unei viziuni în plan ideatic, unei filosofii a schimbării/reforme în educație.
 - Educația se desfășoară în concordanță cu un traseu mintal și vizează atingerea unor ținte, în acord cu anumite valori.
- **Fundamente politice**
 - Educația se desfășoară sub forma unui program de acțiuni organizat de cei care conduc, care iau decizii în domeniul educației.
 - Fiecare grupare politică, ajunsă la putere, caută să construiască o poliție educațională în acord cu ideologia sa.

3. Caracteristicile educației

➤ *Caracter teleologic*

Acțiunea educațională se realizează întotdeauna în perspectiva atingerii unor **finalități** (scop, obiective).

➤ *Caracter axiologic*

Acțiunea educativă se realizează în perspectiva unor **valori** care pozitivează demersul educativ.

➤ ***Caracter organizat, sistematic***

Educația se desfășoară într-un cadru organizat, instituționalizat, sub coordonarea unor persoane special pregătite în acest scop, pe baza unor documente reglatoare care asigură unitatea și continuitatea procesului educativ.

➤ ***Caracter național***

Educația este proiectată în funcție de **specificul național** și în funcție de nevoile **comunității locale**.

➤ ***Caracterul istoric***

Formele concrete de realizare a acțiunii educaționale depind de caracteristicile unei *epoci istorice* ce influențează dinamica vieții sociale.

➤ ***Caracter prospectiv***

Acțiunea educațională trebuie să aibă deschidere față de **viitor**. Pregătirea individului trebuie să se realizeze în acest sens, pentru adaptare la exigențele viitoare ale comenzii sociale.

➤ ***Caracter permanent***

Procesul educației se derulează **pe parcursul întregii vieți, lifelong learning** ceea ce asigură individului posibilitatea de a face față transformărilor din planul vieții sociale, pieței muncii și în ceea ce privește evoluția procesului de cunoaștere.

4. Funcțiile educației

➤ ***Selectarea, prelucrarea și transmiterea valorilor de la societate la individ***

Selectarea și transmiterea valorilor de la societate la individ se realizează pe baza unor principii pedagogice și în conformitate cu anumite particularități psihice ale potențialilor beneficiari.

➤ ***Dezvoltarea conștientă și progresivă a potențialului biopsihic uman***

✚ Educația vizează omul ca ființă biopsihosocială și depinde, în același timp, de ritmul de dezvoltare și de particularitățile biopsihice.

✚ Relația dintre educație și dezvoltare este una reciprocă, educația depinde de stadiul de dezvoltare în care se află elevul, în același timp, acțiunea educativă conduce la o nouă dezvoltare.

➤ ***Pregătirea individului pentru integrarea în viața socială***

Prin această funcție educația răspunde unor necesități sociale pe care societatea le impune și corespunde, în același timp, unor nevoi individuale de dezvoltare – trebuințe sociale, de afiliere. (după I. Nicola)

5. Formele educației

- **Educația formală** (din limba latină *formalis*- organizat, oficial):
 - ✚ are în vedere totalitatea demersurilor intenționate și sistematice, realizate în cadrul unor instituții specializate (numite generic- școală), având în vedere formarea personalității umane.
 - ✚ pregătirea și desfășurarea activităților educaționale formale intră în responsabilitatea unor persoane specializate (pregătire de specialitate și o pregătire psihopedagogică).
 - ✚ conținuturile educaționale vehiculate de această formă sunt consemnate în planurile și programele școlare și au un caracter obligatoriu.
 - ✚ educația formală permite o asimilare sistematizată a cunoștințelor și facilitează dezvoltarea unor capacități și aptitudini, precum și formarea unor atitudini necesare pentru inserția individului în societate. (C. Cucos, 2002)

- **Educația nonformală** (din limba latină *nonformalis*- în afara unor forme organizate):

- ✚ cuprinde totalitatea activităților educative derulate în afara clasei (cercuri pe discipline, competiții, expoziții etc.);
- ✚ în afara școlii (spectacole, excursii, conferințe, vizite la muzeu, teatre, activități la biblioteci etc.);
- ✚ activități de formare continuă, prin programe specifice, după integrarea profesională.

Spre deosebire de educația formală, educația nonformală se caracterizează prin următoarele trăsături:

- are caracter facultativ sau opțional;
- nu se pun note;
- nu se face o evaluare riguroasă;
- permite punerea în valoare a aptitudinilor și intereselor copiilor și tinerilor,
- facilitează promovarea muncii în echipă și a unui demers pluri-, interdisciplinar sau transdisciplinar. (M. Stanciu, 2003)

- **Educația informală** (din limba latină *informalis*- spontan, neașteptat)
 - ✚ include totalitatea informațiilor și influențelor neintenționate, difuze, eterogene, voluminoase- sub aspect cantitativ, cu care se confruntă individul zilnic și care nu sunt selectate, organizate și prelucrate din punct de vedere pedagogic.
 - ✚ Educația informală presupune totalitatea influențelor pe care individul le resimte din partea **familiei**, a **grupului de prieteni**, a **străzii**, a **mass-media** și a altor organisme din mediul social și cultural.

Teoriile pedagogice contemporane pledează pentru integrarea celor trei forme ale educației: educația nu se mai poate reduce la instruirea de tip școlar (formal), școala ar pierde dacă s-ar izola de contextul socio-cultural educativ sau dacă nu s-ar angaja în contracararea unor influențe dăunătoare din aceste medii educogene alternative.

UNITATEA DE CURS NR. 2 - Dimensiunile educației

1. Educația intelectuală

Educația intelectuală este acea componentă a acțiunii educaționale care, prin intermediul valorilor intelectuale pe care le prelucrează și le vehiculează, contribuie la formarea și dezvoltarea tuturor capacităților intelectuale, a funcțiilor cognitive, a structurilor operatorii și a tuturor mobilurilor care declanșează, orientează și întrețin activitatea intelectuală.

Scopul educației intelectuale constă în dobândirea **autonomiei intelectuale** care înseamnă:

- ✓ a judeca cu propriul cap,
- ✓ a nu depinde de știința celorlalți,
- ✓ a fi inventiv, creativ,
- ✓ a critic cu propriile puncte de vedere și ale celorlalți,
- ✓ a căuta și a produce explicații proprii,
- ✓ a concepe perspective argumentative personale,
- ✓ a interpreta cunoașterea.

Sensuri importante ale EI:

- **informarea intelectuală** (cantitatea și calitatea informației transmise) și
- **formarea intelectuală** (dezvoltarea intelectului uman).

a. Informarea intelectuală - procesul de selectare, prelucrare, transmitere, asimilare a valorilor intelectuale;

Condiții de realizare a informării intelectuale:

- trebuie să realizeze un echilibru între cultura generală și cultura de specialitate sau cultura profesională;
- trebuie avută în vedere transmiterea unui nucleu de cunoștințe cu caracter fundamental din cadrul diferitelor domenii disciplinare, pornind de la care se vor dezvolta procesele de cunoaștere ulterioare;
- în cadrul informării intelectuale, calitatea cunoștințelor trece pe primul plan, aceasta fiind reflectată de: puterea explicativă a cunoștințelor, nivelul lor de generalizare sau concretizare;
- valorizarea particularităților de vârstă și individuale ale elevilor;
- între cunoștințe trebuie să se stabilească relații logice, într-o **perspectivă interdisciplinară** care să faciliteze înțelegerea fenomenelor realității ce se prezintă într-o structură unitară.

b. Formarea intelectuală - activarea potențialului intelectual al copilului, pe baza informațiilor transmise, astfel încât să se ajungă la transformări și restructurări în concordanță cu cerințele dezvoltării psihice

Obiective ale formării intelectuale:

- dezvoltarea prin exercițiu a diferitelor procese cognitive
- formarea și dezvoltarea deprinderilor de muncă intelectuală
- formarea unei atitudini pertinente față de cunoaștere
- formarea concepției despre lume și viață
- însușirea igienei muncii intelectuale
- formarea motivației optime pentru cunoaștere și învățare.

2. Educația morală

Educația morală vizează formarea **profilului moral al personalității**, prin încorporarea și punerea în act a valorilor morale ale societății, la nivelul *formării conștiinței morale și a conduitei morale*. (C. Cucuș, 2002)

Morala reflectă relațiile ce se stabilesc între oameni, ca subiecți aflați în interacțiune într-un context social delimitat în spațiu și timp. Morala are rolul îndrumării/dirijării conduitei, presupunând în același timp, efortul de conformare la reguli și îndemnul de a le urma.

Moralitatea reprezintă morala pusă în act, aplicația practică a acesteia.

a. Formarea conștiinței morale

- **componentă cognitivă** (informarea cu privire la cerințele valorilor, normelor și regulilor morale, realizată prin *instruire morală*)

- **componentă afectivă** (trăirile afective asigură substratul energetic pentru ca aceste cunoștințe să se exprime în conduită)

- **componentă volițională** (pentru înlăturarea *obstacolelor interne* (interese, dorințe, intenții de ordin personal) și a celor *externe* (atracții externe care nu sunt în corespondență cu cerințele morale) este necesar un efort de voință, acesta susținând declanșarea actului moral)

- la intersecția celor trei componente: *cognitivă, afectivă și volițională* se structurează **convingerile morale**, considerate **nucleul conștiinței morale a individului**.

b. Formarea conduitei morale

- educația morală nu se poate rezuma la formarea conștiinței morale, trecerea la *manifestări concrete* trebuie susținută de formarea conduitei morale, prin *exersarea sistematică a normelor morale* în activitatea zilnică.

Componente ale conduitei morale:

- Formarea deprinderilor și obișnuințelor morale - proces de durată și presupune o exersare prin treceri succesive de la ușor la greu, de la simplu la complex
- Formarea unor trăsături pozitive de caracter- atitudinea pozitivă a individului față de lume, față de semenii și față de sine
- Capacitatea de a săvârși mari acte morale – comportament moral superior.

3. Educația estetică

Educația estetică este educația prin și pentru *frumos. Esteticul*, ca element ce declanșează vibrația interioară a omului, se întâlnește atât în *natură*, în *viața socială* și, în mod obligatoriu, în *artă*.

Educația estetică urmărește pregătirea elevului pentru actul de **valorificare** (receptare, asimilare) și cel de **creare** a valorilor estetice.

Educația estetică pregătește terenul întâlnirii individului cu valoarea. Ea presupune pregătirea individului, sensibilizarea sa pentru receptarea valorilor estetice, înțelegerea acestora și integrarea lor în sistemul valoric individual. (C. Cucuș, 2002)

Obiective ale educației estetice:

- a. **Educarea atitudinii estetice** - atitudinea estetică se exprimă printr-un ansamblu de reacții spirituale ale omului față de valorile estetice (ale naturii, ale societății și ale artei)

- spre deosebire de alte atitudini, atitudinea estetică are la bază satisfacerea unor trebuințe de ordin spiritual – a se vedea piramida lui Maslow

Componente ale atitudinii estetice sunt: *gustul estetic, judecata estetică, idealul estetic, sentimentele și convingerile estetice.*

- **Gustul estetic** reprezintă capacitatea de a reacționa spontan printr-un sentiment de satisfacție sau insatisfacție prin raportare la o un obiect sau fenomen din realitatea înconjurătoare.
- **Judecata estetică** constă în aprecierea valorilor estetice pe baza unor criterii de evaluare.
- **Idealul estetic** este reprezentat de o sumă de teze, principii și norme teoretice ca imprimă o anumită direcție a atitudinii estetice a oamenilor aparținând unei anumite epoci istorice și unui anumit context socio - cultural.
- **Sentimentele estetice** reprezintă o sumă de trăiri generate de receptarea frumosului din natură, din artă și din societate.
- **Convingerile estetice** reprezintă acele idei despre frumos care au devenit mobiluri interne ce orientează preocuparea omului în vederea asimilării și introducerii frumosului în viața sa, în relațiile sale cu lumea.

b. Dezvoltarea aptitudinilor creatoare în diferite domenii

- Prin educația estetică se urmărește, pe de o parte, *identificarea* acestora, iar, pe de altă parte, *asigurarea condițiilor* și mijloacelor necesre dezvoltării lor.

4. Educația profesională

Educația profesională vizează pregătirea individului pentru exercitarea unei profesii.

Obiective ale educației profesionale:

- **reperere cognitive** - cunoașterea și asimilarea de către elevi a bazelor științifice ale diferitelor profesii, inclusiv formarea și dezvoltarea gândirii tehnice a elevilor);
- **componente afective** – educarea atitudinii pozitive a elevilor față de muncă și formarea / dezvoltarea intereselor tehnico - profesionale);
- **reperere psihomotorii** – formarea și dezvoltarea unui ansamblu de priceperi, deprinderi și abilități practice necesare exercitării unor profesii.

Sensuri ale educației profesionale:

- formarea orizontului cultural profesional;
- formarea unor capacități, priceperi, deprinderi practice;
- familiarizarea elevilor cu diferite profesii și
- formarea intereselor față de acestea.

În strânsă legătură cu educația profesională se pune problema **orientării școlare și profesionale a elevilor**, care vizează dirijarea acestora către tipul de școală ce se articulează cât mai bine nevoilor și potențialului lor aptitudinal, în vederea pregătirii pentru exercitarea ulterioară a unei profesii.

Sunt identificate trei factori ce determină orientarea școlară și profesională a elevilor: *școala, familia, societatea.*

Școala reprezintă un factor principal implicat în acest demers datorită posibilităților pe care le are, de a cunoaște particularitățile psihofizice ale elevilor, pe de o parte, iar pe de altă parte, prin cunoașterea ofertei sociale, ofertă ce poate fi pusă la dispoziția elevilor, printr-o informare profesională, o familiarizare cu universul profesiilor.

Familia reprezintă factorul cu cea mai puternică influență afectivă. Uneori însă intențiile părinților nu se potrivesc cu înclinațiile copiilor și ar putea fi resimțite ca factori de presiune pentru copii. De aceea este necesară o strânsă colaborare dintre școală și familie, pentru o mai bună cunoaștere a potențialului intelectual și afectiv - volitiv al familiei.

Societatea contemporană este preocupată de evoluția profilurilor ocupaționale în perspectiva schimbărilor din sfera științifică și tehnologică. Se impune realizarea studiilor de prognoză și planificare în vederea unei compatibilizări dintre cererea de forță de muncă și oferta instituțiilor din sistemul de învățământ.

Unitatea de curs nr. 3 – Noile educații și problematica lumii contemporane

1. Problemele lumii contemporane – context de manifestare a noilor educații

- Provocările pe care le aduc schimbările din lumea contemporană cer noi semnificații ale actului educativ, activând mecanisme de adaptare și autoreglare.
- Fără pretenția de a rezolva problemele lumii contemporane, educația trebuie să avanseze răspunsuri la aceste provocări, venind în sprijinul instituțiilor din sfera socialului, economicului și culturalului, pentru a forma indivizi capabili să se adapteze și să-și asume responsabilități pentru ameliorarea calității vieții.
- Întreaga comunitate mondială recunoaște ca prioritate viitorul educației.
- *Problematica lumii contemporane* – sintagmă consacrată de Aurelio Peccei, președintele Clubului de la Roma, se caracterizează prin:
 - *caracter universal* - nici o țară de pe glob nu se poate plasa în afara acestei problematice;
 - *caracter global* – afectează toate sectoarele vieții sociale, constituind o sursă de probleme deschise;
 - *caracter dinamic* - o evoluție rapidă și greu previzibilă;
 - *caracter pluridisciplinar* – posibilele soluționări, ameliorări presupun o intersecție disciplinară;
 - *caracter prioritar* - problematica necesită răspunsuri prompte, deseori fiind necesare importante eforturi financiare.
- *Noile educații sunt răspunsurile specifice la provocările lumii contemporane avansate de sistemele educaționale contemporane.*
- Lista noilor educații cuprinde:
 - ✓ educația relativă la mediu (educația ecologică);
 - ✓ educația pentru drepturile omului;
 - ✓ educația pentru participare și democrație;
 - ✓ educația pentru o nouă ordine economică internațională;
 - ✓ educația pentru schimbare și dezvoltare;

- ✓ educația pentru tehnologie și progres;
- ✓ educația pentru comunicare și mass - media;
- ✓ educația în materie de populație sau educația demografică;
- ✓ educația pentru pace și cooperare;
- ✓ educația sanitară modernă;
- ✓ educația economică și casnică modernă;
- ✓ educația nutrițională;
- ✓ educația comunitară;
- ✓ educația pentru timpul liber.

2. Repere specifice noilor educații

2.1. Educația relativă la mediu (educația ecologică)

- Această nouă educație are ca scop schimbarea viziunii asupra lumii și înțelegerea relațiilor ce se construiesc în interiorul sistemelor ecologice, între om și natură.
- Elevii trebuie să cunoască principalele cadre privind protecția mediului, conceptul de *dezvoltare durabilă*, precum și modalitățile de aplicare a acestora în viața de zi cu zi. Se urmărește *formarea de atitudini de protejare și conservare a mediului*, de diminuare și prevenire a factorilor poluării. Deoarece mediul trebuie pus în relație cu sănătatea fiecăruia, copiii trebuie orientați spre *identificarea influențelor benefice ale unui mediu sănătos asupra calității vieții*.

2.2. Educația pentru drepturile omului

- Se bazează pe principiile „Cartei Națiunilor Unite” și ale „Declarației universale a drepturilor omului” și acordă aceeași importanță drepturilor economice, sociale, culturale (dreptul la educație, dreptul la sănătate, dreptul la muncă), civile și politice (dreptul la exprimare liberă a gândirii și opiniilor, dreptul de a participa la luarea deciziilor), drepturilor individuale și colective.
- Printre obiectivele educației pentru drepturile omului putem menționa:
 - conștientizarea universalității nevoii de a se bucura de aceste drepturi;
 - cunoașterea instituțiilor care militează în favoarea acestor drepturi;
 - reflectarea asupra cazurilor de încălcare a drepturilor omului;
 - delimitarea rolului școlii în demersurile de promovare a respectării drepturilor omului.

2.3. Educația pentru participare și democrație

- Întrucât participarea și implicarea sunt condiții ale bunei funcționări a societăților democratice, educația trebuie să se orienteze spre formarea unui *om activ*, dispus să se implice în organizare, în conducere, în evaluarea responsabilă a propriilor comportamente și ale comportamentelor altora.
- Școala trebuie să colaboreze cu alți actori sociali în procesul învățării democrației stimulând *gândirea independentă, inițiativa și imaginația*.

2.4. Educația pentru o nouă ordine economică internațională

- Aceasta îl va ajuta pe elev să înțeleagă mai bine dinamica schimbărilor, a diviziunii muncii, a valorii muncii, atunci când aceasta

este calificată, să distingă bunul economic și bunul natural, conceptul de valoare economică, de relație economică, de piață liberă, în contextul unei abordări multidimensionale și globale în *economia bazată pe cunoaștere*.

2.5. Educația pentru schimbare și dezvoltare

- *Educația pentru schimbare* are ca sarcină formarea personalității ca agent al schimbării și ca actor responsabil de calitatea schimbării. Un comportament adecvat față de schimbare presupune: sesizarea schimbării, a tendințelor dominante și pregătirea pentru întâmpinarea acesteia, evaluarea naturii schimbării, a sensurilor acesteia, a consecințelor ei în timp și spațiu, crearea unor situații generatoare de schimbare, modelarea unor posibile trasee de dezvoltare.

2.6. Educația pentru tehnologie și progres

- Știința și tehnologia nu se constituie ca produs finit ci ca proces de învățare.
- Educația pentru tehnologie și progres presupune asocierea *inventivității* și a *receptivității* cu formarea *spiritului critic* față de perspectivele deschise de științele aplicate.

2.7. Educația pentru comunicare și mass- media

- O educație pentru mass- media presupune formarea și cultivarea capacității de valorificare culturală a informației furnizată de presă, radio, televiziune, un dezvoltat spirit critic, experiență, înțelegerea corectă a scopurilor urmărite, a mijloacelor care trebuie folosite pentru atingerea acestor scopuri.
- Educația pentru comunicare invită la exprimare liberă și presupune dezvoltarea capacității de a asculta, a capacităților de exprimare și de transmitere a unor mesaje constructive.

2.8. Educația demografică sau educația în materie de populație

- Educația demografică trebuie să vizeze informarea în problematica legată de dinamica populației, de politica demografică, de specificitatea vieții de familie, de ocrotirea parentală.

2.9. Educația pentru pace și cooperare

- Educația pentru pace își propune să transmită elevilor o cultură a păcii, să formeze și să cultive aptitudinile și atitudinile civice de abordare a problemelor sociale prin dialog și participare efectivă, de combatere a ideilor și concepțiilor care favorizează sau cultivă atitudinile ostile, agresive, xenofobe, rasiste- preocupare ce presupune o poziționare activă.

2.10. Educația sanitară modernă

- Educația sanitară are în vedere transmiterea unor cunoștințe, formarea unor abilități, atitudini și valori favorabile dezvoltării fizice și psihice armonioase.

2.11. Educație economică și casnică modernă

- Educația casnică modernă își propune optimizarea funcției economice a familiei, în condițiile în care activitățile casnice fac parte din viața noastră și trebuie să învățăm să îmbinăm utilul cu plăcutul.

- Are în vedere pregătirea tinerilor pentru adecvare la lumea bunurilor, la practicile economice, la lumea muncii.
- Important este nu numai să câștigi bine, ci și să știi să te folosești de rezultatele muncii și ale eforturilor pe care le depui. Un astfel de tip de educație poate fi conceput ca o pregătire pentru viața de familie, pentru administrarea bunurilor personale, pentru utilizarea bugetului personal.

2.12. Educația nutrițională

- Hrănirea este o necesitate biologică, dar și un cadru de socializare și de culturalizare.
- În acest sens educația trebuie să vizeze și formarea unei culturi culinare, cultivarea unor practici culinare sănătoase, cultivarea respectului față de alte obiceiuri și practici culinare, experimentarea unor conduite noi în această direcție, cum ar fi identificarea alimentelor autentice, a îngrijirii propriului organism printr-un regim alimentar echilibrat și adecvat.

2.13. Educația comunitară

- În acest sens școala poate funcționa ca un centru de reuniune comunitară sau ca un centru social oferind un evantai de activități, pentru toate grupele de vârstă, corespunzătoare multiplelor nevoi: alfabetizarea pentru tinerii neșcolarizați, inițierea în viața civică, învățarea limbilor, dezvoltarea rurală, acomodarea la viața comunității urbane.

2.14. Educația pentru timp liber

- În condițiile în care timpul liber este o valoare care nu trebuie risipită e necesară *educația pentru timpul liber*.
- În lipsa unei pregătiri adecvate, timpul pentru sine poate deveni o povară, un motiv al alunecării în plictiseală și inactivism. De aceea indivizii trebuie obișnuiți pentru a-și gestiona cât mai bine temporalitatea astfel încât să dispună de timp liber.
- Timpul liber trebuie „încărcat” cu activități recreative, productive, care să aducă împliniri persoanei în cauză, accentuând gustul de a trăi. Trebuie să se urmărească o alternanță și o complementaritate adecvată între activitățile de timp liber.

3. Modalități de valorificare a „noilor educații” în școală

Teoreticienii propun următoarele modalități de integrare a „noilor educații” în școală:

- ✚ *introducerea de noi discipline în planurile de învățământ* (educație ecologică, educație pentru democrație, educație pentru drepturile omului, educație nutrițională);
- ✚ *introducerea de module specifice în cadrul disciplinelor tradiționale* (modulele pot avea caracter interdisciplinar, de ex.: Conservarea și gestionarea resurselor naturale la disciplina Biologie; Migrații și transformări demografice la disciplina Geografie);

✚ *infuzarea unor dimensiuni ale noilor educații în cadrul disciplinelor tradiționale (approche infusionnelle)*

Această modalitate nu necesită o transformare a programului elevilor, permite valorificarea tuturor situațiilor educaționale pentru perceperea și analiza unei probleme, a relațiilor dintre probleme (de exemplu: sarcinile educației ecologice pot fi realizate în cadrul unor discipline ca: biologie, geografie, chimie, fizică, educație civică).

În afara activităților educative formale, școala propune o sumă de *activități cu caracter nonformal* (activități extracurriculare sau extrașcolare), care vin în completarea celor dintâi și la nivelul cărora se pot propune finalități și conținuturi ce fac trimitere la sfera noilor educații.

UNITATEA DE CURS NR. 4 - Finalitățile educației

I. Sensul teleologic al educației

- Acțiunea educațională este un fapt uman organizat în vederea obținerii unor **rezultate**, de aceea e necesară o *anticipare teoretică* a acestor ținte ce se doresc a fi atinse.
- Educația reprezintă un sistem de acțiuni exercitate în mod conștient și sistematic asupra unor persoane în scopul modelării/formării personalității lor, în conformitate cu anumite **finalități educaționale**.
- Faptul că în orice moment educația este dirijată de *finalitățile* pe care le urmărește îi asigură un *sens teleologic*.
- Finalitățile educaționale exprimă orientările prefigurată la nivel de politică a educației în vederea dezvoltării personalității umane, prin raportare la un sistem de valori acceptate de societate (M.Bocoș, 2010, p.52)

II. Prezentarea finalităților educaționale

Taxonomia finalităților educaționale în funcție de gradul de generalitate

1. Idealul educațional

- Prin intermediul *idealului educațional* se exprimă corelația dintre *societate* și *acțiunea educațională*.
- Conținutul idealului educațional include cerințele fundamentale ale societății față de acțiunea educațională.
- Pe măsura dezvoltării și redimensionării nevoilor socialului, se amplifică și se îmbogățește și conținutul idealului educațional.
- **Idealul educațional** desemnează *finalitatea generală a acțiunii educaționale, concentrând în esența sa, modelul de personalitate solicitat de condițiile sociale ale unei etape istorice*.

Pentru a exemplifica legătura dintre contextul istoric și socio-cultural și caracteristicile *idealului educațional* teoreticienii prezintă câteva repere ale evoluției idealului pedagogic:

- ✓ în Atena idealul educațional era exprimat în ideea *dezvoltării armonioase (kalokagathia)*- frumos și bun), a formării aceluși om care îmbină frumusețea fizică cu trăsăturile morale ale personalității;
- ✓ în Sparta, *idealul educativ* era dominat de *spiritul militar*;
- ✓ în Evul Mediu idealul educațional îmbrăca forma *idealului cavaleresc* și a *idealului religios*;
- ✓ în Renaștere, formularea idealului capătă un *accent umanist*- se insistă pe dezvoltarea și înflorirea personalității umane, a demnității și a libertății sale;
- ✓ în epoca luminilor idealul educațional valorizează *rațiunea umană*.

Specialiștii OECD consideră că pilonii de bază ai *societății cunoașterii* sunt:

- ✓ **Know - What** (*a ști ce*) se referă la *cunoștințele factuale*, la informațiile care ajută în explicarea diverselor aspecte ale realității;
- ✓ **Know - Why** (*a ști de ce*) se referă la *cunoașterea științifică* a unor principii și legi ale naturii, a modului de funcționare a mecanismelor economice, sociale și politice în măsură să sprijine procesele de înțelegere;
- ✓ **Know - How** (*a ști cum*) se referă la *abilitățile și competențele de a pune în practică* cele două tipuri de cunoaștere anterioare, la deținerea și aplicarea unor *proceduri de rezolvare a problemelor*;
- ✓ **Know - Who** (*a ști cine*) se referă la informațiile despre cine și ce știe să facă, permițând *accesul la expertiză* (OECD, 1996, apud.L. Ciolan, 2008, p. 57).

La nivelul idealului educațional delimităm trei dimensiuni:

- *dimensiunea socială* – vizează tendința generală de dezvoltare a societății; idealul educațional trebuie să fie în concordanță cu această exigență și să imprime, în consecință, o anumită direcție acțiunii educaționale;
- *dimensiunea psihologică* – idealul educațional trebuie să răspundă nevoilor și resurselor/ posibilităților indivizilor;
- *dimensiunea pedagogică*- se referă la posibilitățile de care dispune sau cu care ar trebui investită acțiunea educațională pentru a transpune în practică acest ideal.

Idealul educațional reprezintă de fapt o imagine sintetică a tuturor acestor dimensiuni
Idealul educațional al școlii românești este precizat în Legea Educației Naționale nr.1/

2011, art.2, alineatul 3:

Idealul educațional constă în dezvoltarea liberă, integrală și armonioasă a individualității umane, în formarea personalității autonome și în asumarea unui sistem de valori care sunt necesare pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru dezvoltarea spiritului antreprenorial, pentru participarea cetățenească activă în societate, pentru incluziune socială și pentru angajare pe piața muncii.

2. Scopurile educației

- *Scopurile educației* reprezintă o **ipostază intermediară** a finalităților educației care realizează *acordul între idealul educațional și obiectivele sale*. Este de dorit ca între ideal și scop să se stabilească o *relație de continuitate și de adecvare*.
- La nivelul *scopului educațional* se prefigurează *rezultatele* ce urmează a fi obținute, scopul educațional vizând finalitatea unei *acțiuni educaționale bine determinate*.
- Nivelul la care se referă această categorie finalistă este reprezentat de:

- dimensiunile educației – intelectuală, morală, estetică, fizică, profesională;
- sisteme de învățământ;
- nivele de învățământ;
- profile de învățământ;
- cicluri curriculare.

Exemple de scopuri educaționale în sistemele educaționale din Europa:

- dobândirea motivației necesare pentru a continua învățarea;
- pregătirea pentru o lume în schimbare;
- confortul copiilor la școală și dezvoltarea personală a indivizilor.

3. Obiectivele educaționale

- **Obiectivele educaționale** sunt enunțuri cu caracter finalist care dau expresie intenției de a produce o schimbare în personalitatea elevului ca urmare a parcurgerii unui proces de învățare.
- **Obiectivele educaționale** orientează desfășurarea unor activități educative determinate și concrete, reprezentând o concretizare sau detaliere a scopurilor, care devin mai precise, mai clare și mai operante.
- Taxonomia obiectivelor în funcție de *gradul de generalitate*:
 - a. **Obiective generale** – determină orientările mari ale educației, intenționalitățile general ale sistemului de învățământ.
Ex. dezvoltarea creativității, dezvoltarea autonomiei cognitive, dezvoltarea spiritului și a atitudinii critice, asigurarea accesului la cultură, asigurarea integrării sociale;
 - b. **Obiective specifice** – sunt diferențiate pe nivele de învățământ, profile școlare, arii curriculare, pe discipline de învățământ.
Ex. formarea capacității de corelare cauză- efect, formarea capacității de a efectua raționamente logice, formarea capacității interogativ-argumentative;
 - *Obiectivele specifice* includ **obiectivele cadru** și de **referință**, categorii prezente în programele disciplinelor școlare.
 - c. **Obiectivele operaționale** au caracter concret și sunt realizabile în situații specifice de învățare, în cadrul lecțiilor.

Fiecărui obiectiv cadru îi corespund mai multe obiective de referință, acestea realizându-se prin intermediul obiectivelor operaționale.

Operaționalizarea obiectivelor presupune formularea acestora prin respectarea unor tehnici care facilitează transpunerea acestora în **comportamente observabile și măsurabile, în timp limitat**.

Una din cele mai cunoscute **tehnici de operaționalizare** este cea propusă de **R.F. Mager**, aceasta presupunând respectarea a trei condiții în formularea obiectivelor operaționale:

- **descrierea comportamentului final** (necesită utilizarea unui verb de acțiune, folosit la modul conjunctiv, nu este indicată folosirea verbelor generale - a înțelege, a ști, a cunoaște etc.);
Verbe care pot fi utilizate în formularea obiectivelor operaționale: a recunoaște, a defini, a identifica, a reda, a enumera, a descrie, a indica, a preciza, a reformula, a ilustra, a stabili, a interpreta, a demonstra, a denumi, a folosi, a completa, a transfera, a propune, a scrie, a rezolva, a desena, a analiza, a compara, a compune, a alcătui, a argumenta, a traduce, etc.
- **precizarea condițiilor în care se realizează obiectivul**
 - **condiții materiale** (suport de curs, tabel, schemă, grafic, etc.)

- **condiții psihologice**(informații, sentimente, convingeri, interese, judecăți de valoare, argumente etc.)
- **nivelul performanței acceptate**
 - ✓ nivelul minim de reușită (nivel obligatoriu) – exprimare cantitativă sau calitativă
 - ✓ nivelul mediu de reușită;
 - ✓ nivelul maximal de reușită.

4. Competențele - noi categorii finaliste

- Orientări în definirea conceptului:
 - competența permite **asigurarea consistenței unui ansamblu de capacități**;
 - competența **este legată de acțiune**;
 - competența este *observabilă într-un context* precis, determinat, deci, putem vorbi de transferabilitate;
 - competența privește trei grupe de capacități : **a ști, a ști să faci, a ști să fii**.
- *Comisia Europeană* a redactat și difuzat un document care configurează un **profil de formare european al absolventului învățământului obligatoriu**, structurat pe *opt domenii de competență*, considerate de către specialiștii comisiei, **competențe-cheie**.
- Acestea reprezintă un *pachet transferabil și multifuncțional de cunoștințe, deprinderi/priceperi și atitudini de care au nevoie toți indivizii pentru împlinirea și dezvoltarea personală, pentru incluziune socială și inserție profesională*.
- Acestea trebuie dezvoltate până la finalizarea *educației obligatorii* și trebuie să acționeze ca fundament pentru *educația permanentă*:
 - *comunicare în limba maternă,*
 - *comunicare în limbi străine,*
 - *matematică-științe – tehnologii,*
 - *competențe civice și interpersonale,*
 - *tehnologia informației și a comunicării,*
 - *educația antreprenorială,*
 - *educația pe parcursul întregii vieți,*
 - *sensibilizare și exprimare culturală*(Al. Crișan, 2006, p. 29).

Profilul de formare al absolventului învățământului obligatoriu trebuie să cuprindă trei categorii de competențe:

- **competențe instrumentale**: abilități cognitive, abilități metodologice, tehnologice și lingvistice;
- **competențe interpersonale**: abilități sociale, de interacțiune și cooperare socială;

- **competențe sistemice:** abilități și aptitudini care privesc sisteme, combinație de înțelegere, sensibilitate și cunoștințe, competențe instrumentale și interpersonale);
- **competențe transversale** - ansambluri structurate de cunoștințe, deprinderi și atitudini care se mobilizează în vederea rezolvării unor probleme complexe, din lumea reală. Ele sunt rezultate ale unei învățări eficiente, achiziția fiind suficient de mobilă pentru a permite transferul.

Unitatea de curs nr. 5 – Repere definitorii în teoria curriculumului. Istoric și actualitate

1. Evoluția istorică a conceptului curriculum

- **Etimologie:** limba latină: **curriculum** (singular), **curricula** (plural)- alergare, cursă, întrecere sportivă care folosea care trase de cai;
 - *curriculum solis, lunae, vitae* – curs al soarelui, al lunii, al vieții;
- Cu referire la contextul educațional, termenul apare mai întâi în documentele unor universități medievale (Leiden, Olanda, 1582 și Glasgow, Scoția, 1633).
 - *The Oxford English Dictionary* (OED) , îi conferă înțelesul de „**curs obligatoriu de studiu sau de instruire dintr-o școală sau dintr-o universitate**”.
- Până la mijlocul secolului al XIX-lea, termenul de **curriculum** era folosit cu sensul de **conținuturi instructiv- educative**, cu referire la componenta lor preponderent *informativă*, respectiv la cunoștințele școlare.
 - În secolul XX sensurile conceptului de curriculum sunt:
 - în 1902 apare lucrarea lui J. Dewey - *The Child and Curriculum (Copilul și curriculumul)*. Întregul studiu recomandă includerea în sfera conceptului de **curriculum** alături de *informație și a demersului didactic de transpunere, organizare și asimilarea informației în vederea formării de cunoștințe, capacități și sisteme de raportare la realitățile externe și interne ale copilului*.
 - în 1918 a apărut lucrarea lui F. Bobbitt – *The Curriculum (Curriculumul)*, în care se extinde aria semantică a termenului la **întreaga experiență de învățare a copilului**, dobândită în școală, în contexte formale, cât și în afara școlii, în activități de tip nonformal sau extrașcolar, planificate și aplicate de școală.
 - În 1949 a apărut lucrarea lui R. W. Tyler – *Basic Principles of Curriculum and Instruction (Principii de bază ale curriculumului și instrucției)*, în care se sistematizează **componentele curriculumului**, evidențiind **perspectiva structurală de analiză a curriculumului**:
 - *obiectivele educaționale*;
 - *conținuturile învățării* sau experiențele de învățare;
 - *metodologia* organizării acestor experiențe de către școală;
 - *evaluarea* rezultatelor învățării.
 - Pe lângă perspectiva structurală de definire a curriculumului, **curriculum ca structură**, mai există și perspectiva de analiză a **curriculumului ca**

produs, însemnând abordarea globală a *documentelor/ produselor curriculare*:

- planuri de învățământ;
- programe școlare/ analitice;
- manuale școlare.

2. Conținuturile învățării – elemente structurale ale curriculumului

- Conținuturile reprezintă o componentă distinctă a curriculumului, aflată în relații de determinare cu celelalte componente: *obiective educaționale, metodologia de predare- învățare și evaluare*.
- **Conținuturile învățământului** reprezintă un corp de **cunoștințe, know-how, valori și atitudini** care se concretizează în **programe de învățământ** și sunt diferențiate în funcție de scopuri și obiective stabilite de societate prin intermediul școlii. (S. Rassekh, G. Văideanu, 1987)
- C. Crețu (1998) definește **conținuturile curriculare** drept un sistem de valori selecționate din cunoașterea savantă, din practicile sociale, din cultura școlară, acumulate de societate până la un moment de referință și care sunt transpuse didactic în termeni de **cunoștințe, capacități și atitudini** și sunt integrate în sistemul curriculumului preșcolar, școlar, universitar și postuniversitar.
- C. Crețu (1998) propune următoarele **criterii de selecție** a conținuturilor învățământului: considerente teoretice, considerente de politică educațională, considerente personale (la latitudinea profesorului).
 - **Considerentele teoretice** vizează:
 - **considerente științifice**:
 - ✓ accesul la informația științifică fundamentală validată în decursul cunoașterii și practicii umane;
 - ✓ concordanța conținuturilor cu cele mai noi și mai valoroase rezultate ale cercetării științifice contemporane;
 - ✓ respectarea logicii interne a dezvoltării științelor;
 - ✓ inițierea elevului în metodologia cunoașterii științifice și în limbajul științelor.
 - **considerente ce țin de psihologia dezvoltării și învățării**
 - ✓ adaptarea conținuturilor la particularitățile de vârstă ale elevilor și la caracteristicile lor psiho- comportamentale individuale;
 - ✓ selectarea conținuturilor prin raportare la concepția despre învățare cu care se operează în școală și la teoriile învățării;
 - **considerente pedagogice**
 - ✓ asigurarea unității dintre conținuturile învățământului și finalitățile educației;
 - ✓ asigurarea continuității între cultura generală și cea de specialitate;

- ✓ respectarea criteriilor de economie, calitate și eficiență pedagogică în planificarea și proiectarea conținuturilor învățământului în documente școlare;
 - ✓ accentuarea valențelor formative ale învățământului.
- **Considerente de politică educațională națională**
- ✓ selectarea conținuturilor se face prin raportarea la finalitățile macrostructurale, precizate în documentele curriculare oficiale (curriculum scris), care sunt rezultatele deciziilor de politică educațională.
- **Considerente personale (la latitudinea profesorului)**
- ✓ selecția și organizarea conținuturilor procesului didactic depind de preferințele științifice ale profesorilor, de *concepția lor despre cultură*, asumată la nivel pedagogic, de *competențele, atitudinile, stilul didactic* al acestora, precum și de caracteristicile psiho-comportamentale ale grupului de elevi.
 - ✓ preferințele profesorilor se exprimă diferențiat în alegerea manualelor alternative, a ghidurilor metodice, a materialelor didactice de suport;
 - ✓ profesorii sunt antrenați în postura de conceptori ai procesului de învățământ la nivelul *curriculumului elaborat în școală* (ex. *disciplinele opționale*).
- **Organizarea integrată a conținuturilor învățământului**
- Viziunea *interdisciplinară* asupra realității este impusă de necesitatea firească a *cuprinderii integrale a fenomenelor*, prin *corelarea informațiilor dobândite din domenii diferite* și prin metode de cercetare diferite.
 - Termenul de *interdisciplinaritate* este explicat în literatura de specialitate în corelație cu alte concepte corelative: *monodisciplinaritatea, multidisciplinaritatea, pluridisciplinaritatea, transdisciplinaritatea*.
 - *Monodisciplinaritatea* este o formă tradițională de organizare a conținuturilor învățământului, pe discipline predate relativ independent unele de altele.
 - *Multidisciplinaritatea* reprezintă o formă mai puțin dezvoltată a transferurilor disciplinare, care se realizează prin juxtapunerea anumitor cunoștințe din mai multe domenii, în scopul reliefării aspectelor comune ale acestora.
 - În cadrul *pluridisciplinarității*, ca mod de structurare a conținuturilor, punctul de plecare este reprezentat de o temă, o situație, o problemă abordată de mai multe discipline, cu metodologii specifice.

- *Transdisciplinaritatea:*
 - ✓ Una din perspective abordează *transdisciplinaritatea* ca pe o formă de întrepătrundere a mai multor discipline și de coordonare a cercetărilor, astfel încât să poată conduce, în timp, prin specializare, la apariția unui nou areal de cunoaștere.
 - ✓ O altă perspectivă vizează conceptul de *transdisciplinaritate* ca nouă modalitate de abordare a învățării școlare, centrată nu pe materii, teme sau subiecte ci *dincolo (trans)* de acestea. Forma de organizare pune accentul pe demersurile elevului: a se adapta, a decide, a alege, a transforma, a dovedi, a explica etc.
 - ✓ Transdisciplinaritatea prezintă ca avantaj fundamentarea învățării pe realitate, favorizează viziunea globală, transferul cunoștințelor în contexte diverse.

3. Caracteristici ale documentelor/ produselor curriculare

3.1. Planul de învățământ

- este un *document oficial cu caracter obligatoriu*, care exprimă politica educațională a statului, reflectând, în mod sintetic, *profilul personalității umane* care trebuie realizat de un anumit tip de instituție de învățământ;
- oferă o imagine de ansamblu asupra *conținutului curricular* și asupra modului în care va fi abordat acesta pe ani de studiu și pe perioade școlare/ cicluri curriculare;
- planul de învățământ cuprinde:
 - disciplinele școlare care urmează a fi studiate și succesiunea lor pe ani școlari;
 - numărul săptămânal și anual de ore pentru fiecare obiect, la fiecare an de studiu (în forma unui număr minim și a unui număr maxim de ore);
 - structura anului școlar, adică succesiunea intervalelor de timp afectate studiilor, vacanțelor, examenelor.

3.2. Programe școlare/ analitice

- este un document ce configurează conținutul procesului instructiv-educativ la *o disciplină de învățământ*;
- programa indică *finalitățile, temele/subtemele* fiecărei discipline, sugerează o anumită *abordare metodologică* și o serie de *modalități de evaluare*;
- este principalul ghid în elaboarea și proiectarea activităților profesorului, având o valoare instrumentală și operațională;
- în unele circumstanțe, programa poate suplini lipsa unui manual;
- Structura programelor școlare pentru gimnaziu și liceu este următoarea:

- **Nota de prezentare** - descrie parcursul obiectului de studiu respectiv, argumentează structura didactică adoptată și sintetizează o serie de recomandări considerate semnificative de către autorii programei;
- **Competențe generale** se definesc pe disciplină de studiu și se formează pe *durata învățământului gimnazial/liceal*, având rolul de a orienta demersul didactic către achizițiile finale ale elevului;
- **Competențe specifice** se definesc pe obiect de studiu și se formează pe parcursul unui *an școlar*; sunt derivate din competențe generale, fiind etape în dobândirea acestora;
- **Conținuturile** sunt organizate tematic;
- **Valorile și atitudinile** surprind *dimensiunea axiologică și afectiv-atitudinală* aferentă formării personalității din perspectiva fiecărei discipline;
- **Sugestiile metodologice** cuprind recomandări generale privind metodologia de aplicare a programei, cum ar fi:
 - desfășurarea efectivă a procesului de predare- învățare centrat pe formarea de competențe;
 - sugestii privind cele mai adecvate *metode și activități de învățare*;
 - dotări materiale necesare pentru aplicarea în condiții optime a programei;
 - sugestii privind *evaluarea*.

3.3. Manualul școlar

- Este unul dintre *instrumentele de lucru pentru elevi*, care detaliază sistematic *temele recomandate de programele școlare* la fiecare obiect de studiu și pentru fiecare clasă.
- ❖ Prezentăm în continuare elemente dintr-o grilă de evaluare a **manualului școlar** realizată de **C. Cucuș** (2002, pp.248-250) după o serie de sugestii avansate de Seguin, 1989.
- **Analiza unui manual școlar** are în atenție următoarele aspecte:
 - **Conținutul manualului**
 1. Conținuturile răspund obiectivelor programei școlare?
 2. Sunt conținuturile exacte, precise, variate, bogate? Redau adevărurile științei respective?
 3. Contribuie acestea la suscitarea atitudinilor și conduitelor morale pozitive și la încorporarea unor valori culturale?
 4. Conceptele sunt explicate clar iar informațiile aduse oferă aplicații concrete ?
 5. Activitățile de învățare propuse ajută la consolidarea învățării și la formarea capacităților operaționale?
 6. Autorul manualului a integrat elemente conexe de la două sau mai multe discipline care să explice cunoștințele de la obiectul respectiv?

➤ **Prelucrarea pedagogică**

1. Metoda de învățare indusă de manual corespunde unei concepții pedagogice relevante?
2. Manualul propune activități de cercetare, stimulează observații, anchete, investigații suplimentare?
3. Autorul a inclus aspecte care să motiveze elevii (teme variate, legături cu experiența personală, aplicații) ?
4. Manualul conține exerciții variate, bine adaptate conținuturilor capitolului, rezonabile ca grad de dificultate?
5. Întrebările și exercițiile sunt formulate clar și precis?
6. Pot fi acestea un mijloc de evaluare a învățării?

➤ **Forma de redactare**

1. Manualul prezintă o ordine logică în redactare?
2. Lungimea capitolelor/ lecțiilor este în concordanță cu importanța temelor tratate?
3. Limbajul științific al manualului este ușor de înțeles și adaptat particularităților de vârstă și individuale ale elevilor cărora le este adresat ?
4. Autorul utilizează, atunci când conținuturile unei discipline o permit, o linie directoare, un fir roșu, pentru a suscita interesul elevului pentru studiu?
5. Stilul este sobru, eficient sau prezintă prea multe enumerări, imprecizii, figure de stil?
6. Sunt prezentate anexe, un index sau alte elemente informaționale suplimentare cu caracter instrumental?

➤ **Ilustrarea**

1. Toate ilustrațiile prezente în manual sunt justificate?
Nu sunt prea numeroase?
2. Corespund acestea conținuturilor capitolelor în care apar?
3. Ilustrațiile transmit informații interesante, reprezentări cunoscute elevilor?
4. Ilustrațiile sunt sugestive? Pot trezi interesul elevilor?
5. Există o preocupare excesivă a calității estetice a ilustrațiilor, în detrimentul funcției lor de transmitere?
6. Titlurile, legendele și explicațiile însoțitoare sunt clare și precise?
Ilustrațiile, hărțile, planșele, tabelele sunt numerotate?

4. Domeniile curriculumului

4.1. Tipuri de curriculum

- ❖ Din perspectiva *teoriei curriculumului* avem următoarea tipologie:
 - **curriculum general (core- curriculum)** care conferă o bază de competențe (cunoștințe, abilități, comportamente, atitudini) *obligatorii pentru toți cursanții* într-un ciclu de școlaritate;

- **curriculum specializat** care se focalizează pe îmbogățirea și aprofundarea competențelor în *domenii particulare de studiu*;
 - **curriculum subliminal (ascuns)** care constă în acele experiențe de învățare trăite în școală, fără a fi planificate explicit și declarat.
 - Acest tip de curriculum derivă ca experiență de învățare din *mediul psihosocial și cultural al clasei* de elevi, al școlii, al universității; *personalitatea profesorilor, relațiile interpersonale, sistemul de recompense și sancționări* sunt elemente semnificative ale mediului instrucțional ce influențează imaginea de sine, atitudinile față de alții, sistemul propriu de valori.
 - **curriculum informal** derivă din ocaziile de învățare oferite de *câmpurile educaționale exterioare școlii* ca instituție specializată în oferirea de servicii educaționale. Surse frecvente ale acestui tip de curriculum sunt: *familia, strada, mass-media, instituțiile de cult religios* etc.
- ❖ Din perspectiva **dezvoltării curriculare** avem următoarea tipologie:
- **curriculum recomandat** – de experți drept cel mai bun la un moment dat;
 - **curriculum scris** – care are caracter oficial și este specific unei instituții educaționale concrete. Acest tip de curriculum este esențial pentru aprecierea politicii educaționale;
 - **curriculum predat** – reprezintă experiența de învățare oferită direct de educatori elevilor în activitatea didactică curentă;
 - **curriculum testat** – este experiența de învățare transpoziționată în *teste, probe de examinare* și alte instrumente de apreciere a progresului școlar;
 - **curriculum învățat** – semnifică ceea ce achiziționează elevul de fapt, *curriculum asimilat* sau *interiorizat* și manifestat în termeni psihocomportamentali de către elev;
 - **curriculum de suport** – desemnează materialele curriculare adiționale, precum culegeri de teste și exerciții, probleme, soft educațional.

4.2. Ciclurile curriculare

- Reprezintă periodizări ale școlarității, grupând mai mulți ani de studiu, ce țin uneori de cicluri școlare diferite (de exemplu: preșcolar- primar, primar- gimnazial), dar care au în comun anumite obiective.
- Aceste periodizări au scopul de a focaliza obiectivul major al fiecărei etape școlare și de a regla procesul de învățământ printr-o serie de accente de tip curricular.
- Fiecare ciclu curricular presupune un set de finalități pe care urmărește să le atingă, în forma unor dominante curriculare.
- Ciclurile curriculare se structurează după cum urmează:
 - Achiziții fundamentale (cuprinde grupa pregătitoare și clasele I- II);
 - Dezvoltare (clasele III- VI);
 - Observare și orientare (clasele VII- IX);
 - Aprofundare (clasele X- XI);
 - Specializare (clasele XII- XIII).

4.3. Arii curriculare

- Reprezintă o grupare de discipline de studiu pe baza unor principii și criterii de tip epistemologic și psihopedagogic.
- Aceasta oferă o viziune multi și/sau o viziune interdisciplinară asupra finalităților și conținuturilor educației.
- Cele șapte arii curriculare se structurează, în **Curriculumul Național din România**, după cum urmează:
 - **Limbă și comunicare** având în componență discipline ca: *Limba și literatură română, Limbile și literaturile străine*;
 - **Matematică și științe ale naturii** cuprinzând disciplinele: *Matematică, Fizică, Chimie, Biologie*;
 - **Om și societate** incluzând discipline ca: *Istorie, Geografie, Psihologie, Economie, Logică, Filosofie, Sociologie, Religie*;
 - **Arte** cuprinzând discipline ca *Educație plastică, Educație muzicală, Arhitectură, etc.*;
 - **Educație fizică și sport**;
 - **Tehnologii** având în componență discipline ca: *Informatică, Educație tehnologică, Contabilitate, etc.*;
 - **Consiliere și orientare**.

Bibliografie:

Bârzea, Cezar, 1995, *Arta și știința educației*, Editura Didactică și Pedagogică, București

Cerghit, Ioan (coord.), 2001, *Prelegeri pedagogice*, Editura Polirom, Iași

Crețu, Carmen, 2000, *Teoria curriculumului și conținuturile educației*, Editura Universității, "Al. I. Cuza", Iași

Cristea, Sorin, 2003, *Fundamentele științelor educației. Teoria generală a educației*, Editura Litera, Chișinău

Cristea, Sorin, 2000, *Dicționar de Pedagogie*, Editura Litera, Chișinău

Cucoș, Constantin, 2002, *Pedagogie*, Editura Polirom, Iași

Joița, Elena (coord.), 2003, *Pedagogie și elemente de psihologie școlară*, Editura Ardes

M.E.N., *Consiliul Național pentru Curriculum: Curriculum Național. Ghiduri metodologice. Programe școlare*, București 2000/ 2001

Nicola, Ioan, 2002, *Tratat de pedagogie școlară*, Editura Aramis

Stanciu, Mihai, 1999, *Reforma conținuturilor învățământului*, Editura Polirom, Iași

Teme pentru evaluarea pe parcurs:

1. Posibilități de valorificare a noilor educații la disciplinele de specialitate
2. Analiza critică a unui manual de specialitate(după criteriile marcate cu verde în suportul de curs)